

Μάθημα 1ο

«*En archē*» – Ἡ δημιουργία τοῦ χωροχρόνου.

Πρέπει νά εὐχαριστήσουμε τόν Ἅγιο Τριαδικό Θεό μας, παιδιά, πού μᾶς ἀξίωσε νά ἐπανέλθουμε στόν τόπο αὐτό, γιά νά ἀκουστεῖ πάλι ὁ θεῖος Του λόγος.¹

Στήν ἀρχαία Ἐκκλησία ἡ Βάπτισμα γινόταν σέ μεγάλη ἡλικία. Ἐπειδή τώρα ὑπάρχει ὁ νηπιοβαπτισμός, ἡ κατήχηση, ὅπως ξέρετε, γίνεται μετά τό Βάπτισμά μας. Γι' αὐτόν τόν λόγο, εἶναι μιᾷ ἀληθινῇ εὐλογία ἄν κάποτε καταλάβουμε ὅτι πρέπει νά συμπληρώσουμε τήν κατήχησή μας μετά τό Βάπτισμά μας, ὅταν μεγαλώσουμε. Δέν εἶναι πολυτέλεια ἡ κατήχηση, οὔτε κάτι τό ἔκτακτο ἢ τό προαιρετικό· ἡ κατήχηση εἶναι ἀναγκασιότατη.

Γι' αὐτό, ἐάν συνειδητοποιήσουμε ὅτι πρέπει νά ἀποκτήσουμε τήν γνώση τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεώς μας, τότε ἀναμφισβήτητα θά τρέχουμε νά συμπληρώσουμε τή γνώση μας τήν πνευματική, τή θεολογική, τήν χριστιανική, ὅχι μόνο στά παιδικά καί ἐφηβικά μας χρόνια, ἀλλά καί σέ ὁλόκληρη τή ζωή μας.

1. Τά μαθήματα τοῦ Ἀνωτέρου Κατηχητικοῦ Θηλέων (συνολικά 71) ἔγιναν στόν ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Χαράλαμπους Λαορίσης, ἀπό τίς 24 Ὀκτωβρίου 1982 ἕως καί τίς 31 Μαρτίου 1985.

Οἱ μαθητές τοῦ Χριστοῦ μέχρι πού πέθαναν λέγονταν *μαθητές*, καί αὐτό σημαίνει πώς εἶχαν πνεῦμα μαθητείας. Κι ἐμεῖς, μέχρι πού νά πεθάνουμε, πρέπει νά ἔχουμε πνεῦμα μαθητείας. Γι' αὐτό λοιπόν τόν λόγο μή θεωρήσετε ὅτι εἶναι κάτι τό ἔκτακτο καί τό προαιρετικό τό ὅτι ἔρχεστε ἐδῶ, ἀλλά κάτι τό ἀναγκαιότατο, τό ἐπιβεβλημένο, ἄν θέλουμε ἐννοεῖται νά λεγόμαστε Χριστιανοί. Πιστέψτε με, ὅλα τά κακά πού ἔχουν συσσωρευθεῖ στή ζωή μας εἶναι ἐπειδή ἀκριβῶς λείπει ἡ κατήχησις. Ὁ πιό πολὺς λαός μας, σέ μιά συντριπτική πλειοψηφία, εἶναι ἀπληροφόρητος στά θέματα τῆς πίστεως, εἶναι ἀκατήχητος, καί αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη συμφορά.

Τά φετινά μας μαθήματα, παιδιά, θά εἶναι πάνω στήν χριστιανική Κοσμολογία καί τήν χριστιανική Ἀνθρωπολογία.

Ίσως ἀναρωτηθεῖτε τί εἶναι αὕτη ἡ Κοσμολογία. Ὑπάρχει ἓνα σχολικό μάθημα, ἡ τουλάχιστον ὑπῆρχε στήν ἐποχή μου, ἡ λεγόμενη Κοσμογραφία, ὅπως καί ἓνα ἄλλο ἐπίσης, ἡ Ἀνθρωπολογία. Τί ἀκριβῶς εἶναι; Μήπως εἶναι κάτι ἀνάλογο; Θυμᾶμαι μάλιστα ὅτι γιά λόγους ἐποπτικούς εἶχαμε κι ἓναν ἀνθρώπινο σκελετό –πιστεύω κι ἐσεῖς στό σχολεῖο σας νά ἔχετε κάποιον, πραγματικό ἢ ὄχι– καί ἐκεῖ κάναμε μελέτη τῶν ὀστέων καί ἄλλα πράγματα γύρω ἀπό τήν ἀνθρώπινη κατασκευή. Μήπως εἶναι αὐτό;

Θά λέγαμε, περίπου ναί. Ὅταν λέμε Κοσμολογία, ἐννοοῦμε ὅτι ἀναφερόμαστε στό θέμα τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου –πελώριο θέμα αὐτό– πού πάντοτε ἀπασχόλησε τούς φιλοσόφους, καί μάλιστα τούς πρώιμους

φιλοσόφους –ὡς πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἐννοῶ πρόωμους– ἂν θέλετε τοὺς προσωκρατικούς φιλοσόφους, πού προ-σπαθοῦσαν νά μποῦν στό μυστήριο τῆς δημιουργίας. Τί εἶναι ὁ κόσμος; Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς περιβάλλει; Ποιός τό δημιούργησε; Τί σκοπό ἔχει; Ποῦ θά καταλή-ξει; Αὐτό λέγεται Κοσμολογία. Ὅμως ἡ Κοσμολογία αὐτή πού θά κάνουμε ἐδῶ λέγεται χριστιανική γιατί θά δοῦμε τό θέμα αὐτό ἀπό χριστιανικῆς καί ἁγιογραφι-κῆς πλευρᾶς, καί ὄχι ἀπό φιλοσοφικῆς ἢ καί ἐπιστημο-νικῆς πλευρᾶς.

Ἴσως μοῦ πεῖτε ὅτι καί ἡ ἐπιστήμη καί ἡ φιλοσο-φία ἔχουν διατυπώσει διάφορες θεωρίες πάνω σ' αὐτά τά θέματα· γιατί νά μὴν τά ἀναφέρουμε;

Βεβαίως κάπου-κάπου θά ἀναφερόμαστε καί στίς ἀπόψεις τῆς ἐπιστήμης καί τῆς φιλοσοφίας. Μάλιστα καί σήμερα, ἂν θέλετε, θά ποῦμε μερικά πράγματα καί τῆς ἐπιστήμης. Ὅμως δέν μπορῶ νά σᾶς πῶ ὅτι τώρα θά καθήσω νά σᾶς κάνω ἐπιστήμη· τότε αὐτό ἐδῶ δέν θά εἶναι κατήχηση. Τότε ὅμως τί πρέπει;

Ἀκοῦστε. Οἱ χρυσοχόοι ἔχουν μία πέτρα, πού λέ-γεται λυδία λίθος. Ὅταν τοὺς πᾶτε ἓνα κόσμημά σας χρυσό, ἢ πού τό ὑπολογίζετε ὅτι εἶναι χρυσό, καί δέν ξέρετε πόσων καρατίων εἶναι, τό παίρνει ὁ χρυσοχόος, τό τρίβει ἐπάνω στήν πέτρα, καί πάνω στήν πέτρα μέ-νει μία γραμμὴ ἀπὸ τό μέταλλο. Βάζει μετά ἓνα ὀξύ, καί ἀπὸ τόν τρόπο πού θά σκουρύνει αὐτό πού ἄφησε τό κόσμημα ὡς μέταλλο ἐπάνω στήν πέτρα, κρίνει ἂν εἶναι χρυσός καί πόσων καρατίων εἶναι.

Ἔτσι λοιπόν, παιδιά, ἐάν μάθετε πάρα πολύ καλά, ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς, τό περιεχόμενο τῆς πίστεώς

μας, βῆμα-βῆμα, τότε σᾶς βεβαιώνω, ὅποιες θεωρίες καί ἂν ἀκούσετε, ἢ στό σχολεῖο σας ἢ ἄλλοῦ, ὅποιες θεωρίες κι ἂν διαβάσετε, ἢ στήν ἐφημερίδα ἢ ὅπουδῆποτε, περί δημιουργίας τοῦ κόσμου ἢ περί δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, θά μπορεῖτε ἀνά πᾶσα στιγμή νά κρίνετε ἂν αὐτό τό κάτι ἀντέχει χριστιανικά. Αὕτη εἶναι ἡ χριστιανική Ἀνθρωπολογία. Διότι, ἐπιτέλους, αὐτήν τή στιγμή αὐτό εἶναι τό θέμα μας· μᾶς ἐνδιαφέρουν ἀπό χριστιανικῆς πλευρᾶς ὅλα ἐκεῖνα πού κυκλοφοροῦν.

Μάλιστα πῆρα τήν ἀφορμή ἀπό μία κοπέλα –δέν ξέρω ἂν εἶναι παροῦσα– πού μέ ρώτησε κάτι, μία ἀπορία, καί τῆς εἶπα νά ἔρθει στό κατηχητικό σχολεῖο, καί ἐγώ θά ἀπαντήσω στίς ἀπορίες της. Τότε λοιπόν σκέφτηκα ὅτι φέτος ἔπρεπε νά ἀσχοληθοῦμε μ' αὐτά τά θέματα. Δηλαδή τί;

Ἀκοῦτε, γιά παράδειγμα, γιά τή θεωρία τῆς ἐξελίξεως –φέτος γιορτάζουν τά ἑκατό χρόνια ἀπό τότε πού ἔγινε γνωστή, δημοσιεύθηκε ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου, ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως– ὅτι δηλαδή τά εἶδη ἔχουν μία ἐξέλιξη, καί ἐμεῖς προερχόμαστε, ἐξελισσόμενοι, ἀπό τόν πίθηκο. Πόσα τέτοια λέγονται στά σχολειά μας, γράφονται στίς ἐφημερίδες, καί λοιπά...

Καί ἀναρωτιέστε καί λέτε: Δηλαδή δέν μᾶς ἔκανε ὁ Θεός; Καταγόμαστε ἀπό τόν πίθηκο κατά ἐξελικτικό τρόπο καί τυχαῖο; Δηλαδή αὕτη ἡ ἐξέλιξη δέν ἔχει κανένα σχέδιο, ἀλλά γίνεται ἔτσι, μέ τόν παράγοντα τύχη; Ὡ: Αὐτός ὁ κόσμος τυχαῖα βρέθηκε; Καί τί εἶναι αὐτός ὁ κόσμος;... καί πολλά ἄλλα.

Σέ ὅλα αὐτά θά μπορεῖτε, ἀνά πᾶσα στιγμή, νά ἀπαντήσετε, πρῶτα στόν ἑαυτό σας καί μετὰ καί στό

περιβάλλον σας, ἄν μάθετε πολύ καλά τὰ θέματα αὐτά ἀπό τήν χριστιανική Κοσμολογία καί Ἀνθρωπολογία. Συνεπῶς θά δοῦμε αὐτά τὰ θέματα ἀπό ἀγιογραφικῆς πλευρᾶς, τί μᾶς λέει καί τί μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Βέβαια ὁλόκληρη ἡ Ἁγία Γραφή, λίγο ἢ πολύ, ἀναφέρεται στά θέματα αὐτά. Ὅμως τό κατ' ἐξοχήν βιβλίο, ἀπό τό ὁποῖο θά πάρουμε τώρα ὅλη τήν πληροφορία καί θά ἀναλύσουμε τή χρονιά αὐτή, θά εἶναι τό βιβλίο τῆς Γενέσεως.

Τό βιβλίο αὐτό εἶναι γραμμένο ἀπό τόν Μωυσῆ τόν 15ο αἰώνα πρὸ Χριστοῦ. Εἶναι τό πρῶτο βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καί συνεπῶς ὁλόκληρης τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τό βιβλίο αὐτό θεωρεῖται ἀπό πάρα πολλούς, ἴσως ἀπληροφόρητους, ὅτι εἶναι μυθικό, ὅτι δέν ἀντέχει στήν ἐπιστήμη, ὅτι δέν μπορούμε πιά νά ἀναφερόμαστε στήν ἱστορία τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας καί ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τόν κόσμο σέ ἕξι μέρες.

Καί ὅμως, παιδιά, παρότι σᾶς εἶπα ὅτι ἐδῶ δέν θά κάνουμε ἐπιστήμη, θά δεῖτε πόσο καταπληκτικά εἶναι αὐτά πού γράφει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· ὄχι ἀπλῶς ἀντέχουν στήν κριτική, ἀλλά ἀφήνουν κατάπληκτο τόν μελετητή –ὄχι τόν ἀναγνώστη· τόν μελετητή!– σέ σχέση μ' ἐκεῖνα πού λέει ἡ ἐπιστήμη. Καί ἔτσι, χωρίς νά κάνουμε ἐπιστήμη, θά δεῖτε ὅτι μόνα τους θά ἔρχονται τὰ πράγματα, θά τὰ συγκρίνουμε μέ τήν ἐπιστήμη, κι ἔτσι θά παίρνουμε τήν πληροφορία μας, ὡς Χριστιανοί πού ζητᾶμε μία αὐθεντική ἀπάντηση.

Εἶναι γνωστό ὅτι οὔτε οἱ φιλόσοφοι μπορούν νά μᾶς δώσουν αὐθεντική ἀπάντηση οὔτε οἱ ἐπιστήμονες.

Σήμερα λένε αυτό και αύριο λένε τό άλλο. Διαρκώς ή έπιστήμη άναθεωρεϊ. Έξάλλου γι' αυτό διατυπώνουν και θεωρίες· δηλαδή, όταν βροῦν κάτι καλύτερο, εγκαταλείπουν τήν παλαιότερη θεωρία και διατυπώνουν τή νεότερη, πού εἶναι και πάλι θεωρία. Οί έπιστημονικές αλήθειες εἶναι πολύ λίγες. Ώς επί τό πλεῖστον στήν έπιστήμη κινούμαστε μέ τίς θεωρίες, δηλαδή μ' ένα έπιστημονικό πιστεύω. Αυτό εἶναι ή θεωρία· ένα έπιστημονικό πιστεύω.

Μή νομίζετε ότι ή δομή όλόκληρης τής έπιστήμης εἶναι από έπιστημονικές αλήθειες, δηλαδή κάτι πού νά εἶναι αποδεδειγμένο. Για παράδειγμα, λέμε: *ή θεωρία τής εξέλιξης των ειδών, ή θεωρία περί τής γενέσεως τοῦ σύμπαντος... ή άλφα θεωρία, ή βήτα, ή γάμμα, ή δέλτα θεωρία... πλῆθος θεωριῶν. Κι όλες αυτές προσπαθοῦν, αποπειρῶνται νά δώσουν μιά απάντηση, έπειδή δέν ἔχει δοθεῖ ἀκόμα ή αὐθεντική.*

Πρίν προχωρήσω στό θέμα μας, θά ἤθελα νά πῶ συμπληρωματικά ἀκόμα δυό λόγια, σάν μία μικρή εἰσαγωγή, σ' αὐτά πού λέμε για τό βιβλίο αὐτό.

Τό βιβλίο τής Γενέσεως εἶναι πολύ ἀρχαῖο· εἶναι τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων ἐτῶν! Ἴσως κάποιος θά ἀναρωτιόταν: *Μά από τόσο παλιό βιβλίο θά πάρουμε πληροφορίες;...* Τό καταπληκτικό ὅμως εἶναι ότι ὅσο παλιό εἶναι, ἄλλο τόσο ἐκπληκτικότερο αποδεικνύεται· γιατί πῶς εἶναι δυνατόν νά διατυπώνονται και νά γράφονται σ' ένα τόσο παλιό βιβλίο πράγματα πού σήμερα μόλις τά ἀνακαλύπτουμε! Αὐτό βεβαίως ἀνεβάζει τήν βαθμολογία τής θεοπνευστίας τής Ἀγίας Γραφῆς, και εἰδικότερα τοῦ βιβλίου τής Γενέσεως.

Ἀκόμη πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ἴσως νά ἀκούσετε ἢ νά διαβάσετε ὅτι μπορεῖ τό βιβλίό τῆς Γενέσεως, ὁ συγγραφέας του ἐννοεῖται, νά δανείστηκε καί νά χρησιμοποίησε ἐξωβιβλικές πηγές, δηλαδή νά πῆρε στοιχεῖα ἀπό τούς Βαβυλωνίους ἢ τούς Αἰγυπτίους, γιά νά συνθέσει τό βιβλίό *Γένεσις*!

Ὅμως, παιδιά, ὑπάρχει τόσο ἀπόσταση μεταξύ τῶν βαβυλωνιακῶν καί αἰγυπτιακῶν πηγῶν ἀπό τήν Ἁγία Γραφή, ὥστε θά ἦταν ἀστεῖο νά ποῦμε ὅτι ὁ Μωυσῆς πῆρε στοιχεῖα ἀπό τήν βαβυλωνιακή ἢ τήν αἰγυπτιακή φιλολογία, κοσμολογία ἢ ἀνθρωπολογία! Αὐτό τό βλέπει κανεῖς μέ μιᾶ πρώτη ματιά, ἐάν ὑποθεθεῖ ὅτι διαβάξει ἕνα βαβυλωνιακό ἢ αἰγυπτιακό κείμενο, διαβάξει καί τήν Ἁγία Γραφή. Τό βλέπει ἀμέσως, φαίνεται ἀμέσως.

Καί βέβαια, ἐπειδή στήν ἐποχή μας ἔχουμε θεοποιήσει τήν ἐπιστήμη –δυστυχῶς, δυστυχέστατα– καί κατά κάποιον τρόπο θά θέλαμε νά χρησιμοποιοῦμε τήν ἐπιστήμη καί νά ἀναφερόμαστε σ' αὐτήν, ὅταν ἀναλύουμε τά θέματα αὐτά ἀπό τήν Ἁγία Γραφή, σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι ὅπου χρειάζεται θά γίνεται καί ἀναφορά στήν ἐπιστήμη.

Σ' αὐτό τό σημεῖο, πρίν προχωρήσω, θά ἤθελα νά σᾶς ἀναφέρω τή γνώμη δύο μεγάλων ἐπιστημόνων.

Ὁ μέγας φυσικός Ἀμπέρ, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἔχουμε τήν ὁμώνυμη μονάδα μέτρησης τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος (*Ampere*), εἶπε τά ἑξῆς: Ὁ Μωυσῆς, ὅταν ἔγραφε αὐτά πρίν ἀπό τρεισήμισι χιλιάδες χρόνια ἀπὸ σήμερα, ἢ εἶχε τίς γεωλογικές καί κοσμογραφικές γνώσεις τῆς ἐποχῆς μας ἢ ἦταν

θεόπνευστος.²

Ἀλλά τό νά ἔχει τίς γνώσεις τῆς ἐποχῆς μας ὁ Μωυσῆς εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον. Πῶς θά ἦταν δυνατόν νά ἔχει τίς γνώσεις τῆς ἐποχῆς μας...! Ἐδῶ δέν γνώριζαν ἂν ἡ γῆ γυρίζει γύρω ἀπό τόν ἥλιο ἢ ὁ ἥλιος γύρω ἀπό τή γῆ, ἓνα θέμα δηλαδή πού ἦταν τελείως ἀνύποπτο καί ἄγνωστο, καί μάλιστα τόν 15ο αἰῶνα πρό Χριστοῦ! Ἀφοῦ λοιπόν δέν εἶχε τίς γνώσεις τῆς ἐποχῆς μας ὁ Μωυσῆς –καί μάλιστα αὐτά τά δεδομένα τῆς Γεωλογίας ἔγιναν γνωστά μόλις τά τελευταῖα ἑκατό χρόνια– δέν μένει παρὰ νά δεχθοῦμε πῶς ἐκεῖνα πού κατέγραψε στό βιβλίο τῆς Γενέσεως εἶναι θεόπνευστα.

Καί μία ἄλλη γνώμη, τοῦ Λαππαράν, μεγάλου Γεωλόγου τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, εἶναι ἡ ἐξῆς: «*Εάν ἔπρεπε νά συνοψίσω σέ σαράντα γραμμές τά αὐθεντικότερα πορίσματα τῆς Γεωλογίας, θά ἀντέγραφα τό κείμενο τῆς Γενέσεως, δηλαδή τήν ἱστορία τῆς δημιουργίας, ὅπως τήν ἔγραψε ὁ Μωυσῆς.*»³ Ἀκοῦτε τί λέει, παρακαλῶ; θά ἀντέγραφα! Αὐτό δίνει ἓνα ἀπροσμέτρητο κύρος καί μία μεγαλειώδη αὐθεντία στό βιβλίο τῆς Γενέσεως.

Αὐτά σάν μιά μικρή εἰσαγωγή στά θέματα μέ τά ὁποῖα θά ἀσχοληθοῦμε φέτος. Προσωπικά, ἂν θέλετε,

2. André-Marie Ampère (1775-1836) Γάλλος φυσικός καί κύριος θεμελιωτής τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ καί τῆς ἠλεκτροδυναμικῆς. Ἀσχολήθηκε μέ πλῆθος ἐπιστημονικῶν θεμάτων, ἀλλά τό ἐνδιαφέρον του στράφηκε κυρίως πρὸς τόν ἠλεκτρομαγνητισμό.

3. Albert Auguste Cochon de Lapparent (1839-1908) «*Si je devais en quarante lignes résumer les acquisitions les plus authentiques de la géologie, je copierais le texte de la Genèse c'est-à-dire l'histoire de la création du monde telle que l'a tracée Moïse.*»

τά θεωρῶ μεγαλειώδη θέματα, πολύ ζουμερά... πολύ ἐνδιαφέροντα καί σπουδαῖα! Ἐπὶ παραδείγματι, θά μποῦμε στά θέματα τῆς χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας καί θά μάθουμε γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου καί θά δοῦμε τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τί θά πεῖ ἄνθρωπος.

Κάποτε, ὅταν ὁ Πλάτων διατύπωσε τὸν γνωστὸ ὀρισμὸ του γιὰ τὸν ἄνθρωπο, *ζῶον δίπουν ἄπτερον*, δηλαδή ζῶο μέ δύο πόδια χωρὶς φτερά, ὁ Διογένης, ἓνας ἄλλος φιλόσοφος, μάδησε ἓναν κόκορα καί τὸν παρουσίασε στὴν ἀγορὰ λέγοντας: *ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος!*⁴ Ὅπως εἶχε τὰ πόδια του κανονικά καί τίς φτεροῦγες του σάν χέρια, ἔμοιαζε μέ ἄνθρωπο... *Νά ὁ ἄνθρωπος* εἶπε. Ὅριστε ἀπάντηση στό τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος!

Παιδιά, εἶναι μυστήριο ὁ ἄνθρωπος! Μυστήριω!... Δέν ξέρουμε τί εἶναι. Μέχρι τώρα δέν ἀπάντησε κανεὶς σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, οὔτε ἡ ἐπιστήμη οὔτε ἡ φιλοσοφία, πολὺ δέ παραπάνω δέν ἀπάντησε στό ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου.

Θέλετε κάτι ἀκόμα; Ἡ γυναῖκα εἶναι ἄνθρωπος; Βέβαια, κάτω ἀπὸ τό φῶς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, μέσα στό κλίμα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐρώτηση σᾶς φαίνεται κουτὴ· εἶναι αὐτονόητο ὅτι καί ἡ γυναῖκα εἶναι ἄνθρωπος.⁵ Καί ὅμως, παιδιά, κάποτε δέν ἦταν αὐτονόητο! Καί μάλιστα εἶχε καί πρακτικές συνέπειες τό θέμα· γι' αὐτὸ ἀναπτύχθηκε ὁ φεμινισμός. Ἀκόμα καί σήμερα λένε: ἡ γυναῖκα εἶναι ἴση μέ τὸν ἄνδρα; Καί βλέπετε, στὴν ἐποχὴ μας γίνονται συζητήσεις, διαμάχες...

4. Διογένης Λαέρτιος, *Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή*, VI 40.

5. Βλ. Γαλ. 3, 28.

Καί ὅμως, ἂν μάθουμε πῶς ἔγινε ἡ γυναίκα, ἀπὸ ποῦ ἔγινε καὶ πῶς στάθηκε δίπλα στὸν ἄνδρα, θά δοῦμε ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ γνήσιου χριστιανικοῦ φεμινισμοῦ. Γιατί λοιπόν νά μιᾶμε γιὰ τὸν κοσμικό φεμινισμό;

Γι' αὐτό σᾶς εἶπα ὅτι θά κρατᾶμε σάν λυδία λίθο αὐτά τὰ πολυτιμότερα κείμενα, πού γεμίζουν μέ ἐνθουσιασμό τὴν ψυχὴ μας, καὶ πού μποροῦν αὐτά νά μᾶς δίνουν ἀνά πᾶσα στιγμή τό γνήσιο καὶ νά ξεχωρίζουν τό σκάρτο. Διότι ξέρετε πόσα φοβερά πράγματα ἔχει ὁ κοσμικός φεμινισμός; Ἔχει τόσα ἀρνητικά στοιχεῖα, πού ἡ γυναίκα μεταβάλλεται σ' ἓνα κατάντημα! Ἐνῶ δηλαδή γίνεται προσπάθεια νά ἔρθει ἡ γυναίκα σέ μία ἰσότητα μέ τὸν ἄνδρα, τελικά ὁ κοσμικός φεμινισμός ἀνδροποιεῖ τὴ γυναίκα καὶ τὴν κάνει ἓνα κατάντημα! Ἐμεῖς θά κρατᾶμε τό μέτρο· καὶ τό μέτρο τό δίνει μόνο ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τώρα, παιδιά, ἐρχόμαστε στό ἱερό κείμενο:

«Ὡς ἀρχὴ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς». Σταματῶ ἕως ἐδῶ.

«Ὡς ἀρχὴ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ἄς τό μεταφράσω. Εἶναι τόσο ἀπλό· ἀλλὰ τώρα πού πιά δέν κάνετε ἀρχαῖα κείμενα, ἄς τό μεταφράσω, μήπως δυσκολευτεῖτε: Στὴν ἀρχὴ ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ. Τί σημαίνει αὐτό;

Ὁ Ἀκάκιος Καισαρείας λέει: *«Εἶναι τὸ ἴδιον πρὸς*

τὸ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἀρχὴν τοῦ χρόνου καὶ ἀρχὴν τοῦ κόσμου»⁶.

Ὡστε λοιπόν βλέπουμε ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τίθενται δυὸ στοιχεῖα· τὸ στοιχεῖο τοῦ χρόνου καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ χώρου.

Βέβαια, ἂν ξέρετε καὶ λίγα Μαθηματικά καὶ λίγη Φυσική ἀπὸ τὸ σχολεῖο σας, εἰλικρινά θὰ τὰ ἀπολαύσετε τὰ θέματα αὐτά. Τώρα, ἂν κάποιες κοπέλες δέν θὰ εἶχαν τὰ στοιχεῖα αὐτά σάν ἐφόδια, εὐχομαι νά μὴν τίς κουράσω· ἀλλὰ ἅς κάνουν προσπάθεια νά καταλάβουν ὅ,τι μποροῦν, γιατί θὰ ὠφεληθοῦν πραγματικά.

Ὡστόσο, ὁ στίχος αὐτός, «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», κατὰ τὴν συνήθεια τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως, ἀποτελεῖ καὶ τὸ προοίμιο τοῦ ὅλου βιβλίου, ἀλλὰ καὶ τὴν περίληψη τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ ὅλου βιβλίου.

Ὡστε ἐδῶ θὰ μᾶς πεῖ καὶ θὰ μᾶς καταδείξει ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργήσε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ.

Ἄς μείνουμε στὶς δύο πρῶτες λέξεις· «*Ἐν ἀρχῇ*». Ὅταν λέει ἀρχή, ἀμέσως δηλώνεται ὁ χρόνος. Λέμε: Ὅταν θ' ἀρχίσουν τὰ μαθήματα... Ὅταν θ' ἀρχίσω νά τρώω... Ὑποδηλώνεται χρόνος. Ξέρετε ὅμως ὅτι στοὺς ἀρχαίους ὁ χρόνος, ὡς διάσταση τῆς δημιουργίας, ἔμεινε ἀπαράτητος; Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι παρατήρησαν τὴν δημιουργία, ἀλλὰ ἐρήμην τοῦ χρόνου. Δέν πρόσεξαν τὴν διάσταση τοῦ χρόνου· ἐβλεπαν μπροστὰ τοὺς μόνο τὸν ὡρὸ, τὴ δημιουργία.

Ἀλλὰ ἡ δημιουργία δέν νοεῖται χωρὶς τὸν χρόνο·

6. Ἀκάκιος Καισαρείας, *Εἰς τὴν Πεντάτευχον*, ΒΕΠΕΣ, τ. 38.

εἶναι τελείως ἀκατανόητο πράγμα· καί εἶναι ἀκατανόητο διότι, ἀπλούστατα, μέσα στήν ἴδια τή δημιουργία ἔχουμε καί *συμβεβηκότα*, ἔχουμε γεγονότα. Αὐτά τά γεγονότα ἔχουν ἀρχή καί τέλος, ἔστω ἐπιμέρους. Ἄς ποῦμε: ἀρχίζει τό μάθημά μας, καί θά τελειώσει· μετά θ' ἀρχίσει ἡ παρακάτω ὁμιλία μας, καί θά τελειώσει. Αὐτά εἶναι *συμβεβηκότα*, εἶναι αὐτά πού ἔχουν συμβεῖ· θά λέγαμε εἶναι μικρά-μικρά κομματάκια χρόνου.

Ἔτσι, ὁλόκληρη ἡ δημιουργία ἀποτελεῖται ἀπό μικρά ἐπιμέρους τμήματα χώρου πού ἐκδηλώνουν *συμβεβηκότα*, συμβάντα. Ἀκόμα καί κάτι πού εἶναι ἀκίνητο, στατικό, καί φαινομενικά δέν παρουσιάζει *συμβάντα*, γεγονότα, ὅπως ἓνα κτήριο. Θά μοῦ πεῖτε: τό κτήριο ἔχει *συμβεβηκότα*; Ποιός σᾶς εἶπε ὅτι δέν ἔχει; Μέσα στόν χρόνο παρουσιάζει *συμβεβηκότα*, ἔχει τήν φθορά. Ὑπάρχει τίποτα χωρίς φθορά; Δέν ἔχει σημασία ἐάν ὁ ναός αὐτός κρατήσῃ διακόσια χρόνια ἢ ὁ Ὀλυμπος κρατήσῃ πεντακόσιες χιλιάδες χρόνια καί τό ρολόι μου κρατήσῃ μόνο πέντε χρόνια. Δέν ἔχει καμμία σημασία αὐτό· σημασία ἔχει ὅτι ὑπάρχει μεταβολή· κι αὐτή ἡ μεταβολή πάντα γράφεται μέ τόν χρόνο. Ἡ δημιουργία λοιπόν δέν εἶναι κάτι τό στατικό· μπαίνει καί ὁ χρόνος.

Αὐτό βεβαίως εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὅτι μᾶς εἰσάγει ἀμέσως στή δημιουργία τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου. Μέ τό «ἐν ἀρχῇ» ἀναφέρεται στόν χρόνο· μέ τό «ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» ἀναφέρεται στόν χώρο. Καί ἔτσι, παιδιά, ἔχουμε τοῦτο τό καταπληκτικό, πού χρειάστηκαν χιλιάδες χρόνια γιὰ νά τό καταλάβῃ ὁ ἄνθρωπος, καί τό κατάλαβε μόλις τελευταῖα.

Βέβαια οἱ φιλόσοφοι κάτι ἄρχισαν νά ἀντιλαμβάνονται, ὅπως θά σᾶς πῶ λίγο πιό κάτω, ἀλλά ἡ ἐπιστήμη τώρα τελευταῖα τό διατύπωσε· τί; ὅτι ὁ χῶρος κι ὁ χρόνος εἶναι πράγματα πού δημιουργήθηκαν ταυτόχρονα καί δέν χωρίζονται.

Λέμε, ἔχω ἓνα ὕφασμα, τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό κλωστές. Αὐτές οἱ κλωστές τοῦ ὕφασματος εἶναι διευθετημένες καθέτως καί ὀριζοντίως. Ἐάν βγάλω τίς κάθετες κλωστές, θά ἔχω ὕφασμα; Ὁχι· θά ἔχω ἀπλῶς μία σειρᾶ ἀπό παράλληλες κλωστές. Ἐάν πάλι βγάλω τίς ὀριζόντιες καί μείνουν μόνο οἱ κάθετες κλωστές, θά ἔχω ὕφασμα; Ὁχι. Γιά νά ἔχω ὕφασμα, πρέπει νά ἔχω καί τίς ὀριζόντιες καί τίς κάθετες κλωστές.

Ἔτσι κι ἐδῶ· γιά νά ἔχω ὁλόκληρη τή δημιουργία, πρέπει νά ἔχω καί τόν χῶρο καί τόν χρόνο. Δέν νοεῖται ὁ χῶρος χωρίς τόν χρόνο, οὔτε ὁ χρόνος χωρίς τόν χῶρο· αὐτά τά δύο εἶναι συνυφασμένα καί ἔγιναν ταυτόχρονα. Μήπως ἔγινε λίγο πιό μπροστά ὁ χρόνος; Ὁχι. Μήπως ἔγινε λίγο πιό μπροστά ὁ χῶρος; Ὁχι. Ἐγιναν μαζί.

Αὐτό τό λέει πολύ ὠραῖα ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος, βέβαια ἀπό τήν Ἁγία Γραφή. Εἶναι αὐτό τό θαυμάσιο, τό ἀξιομνημόνευτο ρητό του: «*Non in tempore, sed cum tempore finxit Deus mundum*» –λατινικά εἶναι– δηλαδή ὄχι ἐν χρόνῳ ἀλλά μετά τοῦ χρόνου ὁ Θεός στερέωσε τόν κόσμο.⁷ Αὐτό δείχνει ὅτι δέν ὑπῆρχε ὁ χρόνος καί σέ κάποια στιγμή ξεκίνησε ἡ δημιουργία, ἀλλά χῶρος

7. Πρβλ. Μ. Βασίλειος, *Εἰς τήν Ἐξαήμερον*, Ὁμιλία Α', ΕΠΕ 4, 38: «*Συμφυῆς τῷ κόσμῳ, καί τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καί φυτοῖς, ἡ τοῦ χρόνου διέξοδος*».

καί χρόνος εἶναι μαζί. Εἶναι μεγαλειῶδες! Εἶναι μεγαλειῶδες!...

Ὁ Πλάτων εἶχε πεῖ τό ἐξῆς: Ὁ Θεός ἔκανε τόν κόσμο μαζί μέ τόν χρόνο, ὥστε, ἂν ποτέ διαλυθοῦν, νά διαλυθοῦν μαζί. Εἶναι μία μεγάλη ἀλήθεια αὐτή, πού θά τή δοῦμε λίγο πιό κάτω.

Ἔτσι, ἀπό τό «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν», φθάνουμε στόν χωροχρόνο τοῦ Ἀἰνστάιν.

Ξέρετε ὅτι μέχρι πρίν τόν Ἀἰνστάιν τά φαινόμενα στήν ἐπιστήμη τά ἐξετάσαμε ἀνεξάρτητα ἀπό τόν χρόνο. Ὅχι ὅτι ἀγνοοῦσαμε τόν χρόνο. Πάντα λέγαμε ὅτι ἡ ταχύτητα ἰσοῦται μέ τό διάστημα διά τοῦ χρόνου. Ὁ χρόνος μπαίνει μέσα σέ ὅλα τά στοιχεῖα. Ἀλλά, προσέξτε, δέν εἶχαμε ἀντιληφθεῖ ὅτι ὁ χρόνος παίζει ἕναν πολύ σπουδαῖο ρόλο, ὅταν κάποτε ἡ ταχύτητα γίνει πολύ μεγάλη. Ὅσο μάλιστα ἡ ταχύτητα μέ τήν ὁποία κινεῖται ἡ ὕλη προσεγγίζει τήν ὁριακή τιμή τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός, τόσο ὁ χρόνος διαστέλλεται.⁸

Μέ τίς ἀνακαλύψεις αὐτές, οἱ ἐπιστήμονες ἔφθασαν στό συμπέρασμα τῆς ἰσοδυναμίας τῆς ὕλης μέ τήν ἐνέργεια, μέσα ἀπό μία σχέση, ὅπου ἡ ἐνέργεια εἶναι ἴση μέ τή μάζα ἐπὶ τό τετράγωνο τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός ($E=mc^2$). Αὐτό, παιδιά, εἶναι ἕνα θεμέλιο.

Σᾶς εἶπα ὅτι ἐδῶ δέν κάνουμε μάθημα Φυσικῆς.

8. Σύμφωνα μέ τίς δύο θεωρίες τῆς σχετικότητας (γενική καί εἰδική), πού ἀποδείχθηκαν καί πειραματικά, ὁ χώρος καί ὁ χρόνος εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένοι σέ μία κοινή δομή, τό χωροχρονικό συνεχές. Τόσο ὁ χώρος, ὅσο καί ὁ χρόνος, μποροῦν νά στρεβλωθοῦν, νά ἐπιμηκυνθοῦν ἢ νά συμπιεστοῦν.

Σᾶς λέω μερικά πράγματα ἀπό τήν σύγχρονη Φυσική, ἔτσι, γιά νά τά συνδέσετε μ' αὐτά πού διαβάζουμε ἐδῶ, στό βιβλίο τῆς Γενέσεως. Γιά νά δεῖτε ὅτι τό «*Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*», πού μοιάζει ἀπλοϊκό, δέν εἶναι καθόλου ἀπλοϊκό· εἶναι ἀπλῶς ἀπλό. Διότι ἀπλοϊκό εἶναι τό ἀφελές, τό κουτό, ἐνῶ ἀπλό εἶναι τό σοφό, πού ὅμως προσφέρεται πολὺ ἀπλᾶ. Αὐτό τό ἀπλό τῆς Γενέσεως, τό σοφό, μᾶς κάνει σήμε- ρα καί φθάνουμε στόν χωροχρόνο τοῦ Ἀἰνστάϊν. Εἶναι καταπληκτικό... μεγαλειῶδες!...

Ἀλλά καί κάτι ἄλλο ἀκόμη. Ὅταν λέει «*Ἐν ἀρχῇ*», σημαίνει ὅτι ἔχουμε καί τέλος, γιατί πάντα ὅ,τι ἀρχίζει τελειώνει. Ἄν θέλετε, εἶναι καί μιὰ φιλοσοφική θέση αὐτή· ὅ,τι ἀρχίζει τελειώνει. Αὐτό ξέρετε τί μεγάλη ἀξία ἔχει γιά τό θέμα τῆς ὑπομονῆς;

Κάποτε, γιά παράδειγμα, μπορεῖ νά μέ ταλαιπωρεῖ ἓνας ἄνθρωπος· νά κάθεται στήν καρτέλα καί νά μοῦ λέει καί νά μοῦ λέει καί νά μοῦ λέει... καί νά μέ ταλαιπωρεῖ ἀφάνταστα. Ξέρετε πῶς τό ὑπομένω; Σκέπτομαι ὅτι ὅποσδήποτε κάποια μέρα θά τελειώσει... κάποια ὥρα θά τελειώσει!... Ἴσως μοῦ πεῖτε: *Μά...* Ναί, αὐτό εἶναι πολὺ σπουδαῖο, γιατί, ἀφοῦ θά τελειώσει, γιατί νά βάλω τίς φωνές;

Αὐτό ἀκόμη ἔχει καί πιό πέρα ἀξία. Ἡ ζωή μας ἔχει βάσανα. Λέμε: *Θά τελειώσει· ὅση καί νά εἶναι, κάποτε θά τελειώσει*. Ἐάν ὅμως δώσουμε ἀξία στή ζωή καί πέρα ἀπό τόν θάνατο –γιατί αὐτό συμβαίνει– τότε γεννιέται μιὰ σπουδαιότατη ἀρετή, ἡ ἀρετή τῆς ὑπομονῆς. Ὅλα τελειώνουν. Ἔτσι, μέσα στόν λαό μας, καί στόν πιό ἀγρόμαστο ἄνθρωπο, εἶναι διαποτισμένη

αὐτή ἢ ἀλήθεια· ὅ,τι ἀρχίζει τελειώνει. Ὅταν λοιπόν λέει «*Ὡς ἀρχὴ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*», ὑπονοεῖ καὶ τέλος.

Καὶ λέμε τώρα: Δηλαδή ἡ δημιουργία ἔχει τέλος; Μά βέβαια! Ὑπάρχει τέλος;... Μά, ἀφοῦ ὑπῆρξε ἀρχή, ὑπάρχει καὶ τέλος. Καὶ ποιό εἶναι αὐτό τό τέλος τῆς δημιουργίας; τί ἔννοια ἔχει; Δηλαδή αὐτό τό σύμπαν θά τελειώσει μιὰ μέρα;

Τό φαντάζεστε, παιδιά, ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιστήμονες μᾶς λένε καί μᾶς περιγράφουν τό τέλος τοῦ σύμπαντος!...

Ἀλλά ἔχουμε δύο πλευρές τοῦ θέματος· εἶναι ἡ φυσική πλευρά καί ἡ ἀποκαλυπτική πλευρά. Καί πρῶτα-πρῶτα ἄς πάρουμε τή φυσική πλευρά.

Μᾶς λέει ἡ ἴδια ἡ ἐπιστήμη ὅτι τό σύμπαν σβήνει σιγά-σιγά, ὅτι ἀργοπεθαίνει. Μάλιστα γιά τόν ἥλιο μας –γιατί ὑπάρχουν δισεκατομμύρια δισεκατομμυρίων ἡλιοι στό σύμπαν– γιά τόν ἥλιο τόν δικό μας λέει ὅτι ὀπωσδήποτε πεθαίνει. Ἄν θέλετε, νά σᾶς δώσω καί μερικά στοιχεῖα. Ἀκοῦστε νά δεῖτε.

Σύμφωνα μέ τά σημερινά δεδομένα, ὑπολογίζουν ὅτι ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ ἡλίου θά εἶναι ἑκατὸν ἐπτὰ ἐπὶ δέκα στήν ἐνάτη χρόνια. Ἀφοῦ δέκα στήν ἐνάτη εἶναι τό δισεκατομμύριο, τότε ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἡλίου μας θά εἶναι ἑκατὸν ἐπτὰ δισεκατομμύρια χρόνια, δηλαδή ὁ ἥλιος τόσο μπορεῖ νά ζήσει. Μέχρι τώρα ἔχει ζήσει μόλις ἕξι ἐπὶ δέκα στήν ἐνάτη, δηλαδή ἕξι δισεκατομμύρια χρόνια· ἄρα βρισκεται στή νηπιακή του ἡλικία. Δηλαδή, ἂν εἶχαμε ἓναν ἄνθρωπο νά ζοῦσε ἑκατὸν ἐπτὰ χρόνια, αὐτός ὁ ἄνθρωπος τώρα θά ἦταν ἕξι χρονῶν· ἄρα

έχει νά ζήσει ακόμα εκατόν ένα χρόνια.⁹

Άκοῦστε ὅμως τώρα. Ὁ ἥλιος χάνει ὕλη· ἀλλά τήν χάνει μετατρέποντάς την σέ ἐνέργεια, ἀκτινοβολώντας φῶς. Μάλιστα ἡ γῆ μας, ἂν θέλετε, γίνεται βαρύτερη καί βαρύτερη, δεχόμενη ὕλη μέ τή μορφή τοῦ φωτός. Άκοῦστε: Ὁ ἥλιος, μέσα σέ ἓνα δευτερόλεπτο, μέσα σέ ἓνα τίκ-τάκ, χάνει περίπου 4 ἑκατομμύρια τόνους ὕλης! Μέσα σέ ἓνα λεπτό χάνει 250 ἑκατομμύρια τόνους! Καί σέ ἓνα εἰκοσιπατράωρο χάνει περίπου 360 δισεκατομμύρια τόνους ὕλης! Καταλαβαίνετε λοιπόν τί θά ἀπογίνει, ἀφοῦ συνεχῶς χάνει, κάποτε θά σβήσει, ἔστω κι ἂν περάσουν ἄλλα τόσα δισεκατομμύρια χρόνια. Ἄρα πεθαίνει ὁ ἥλιος! Καί ὅπως πεθαίνει ὁ ἥλιος μας, πεθαίνει καί τό σύμπαν. Ὁλόκληρο τό σύμπαν ἀργοπεθαίνει!...

Τί σημαίνει ὅμως αὐτό;

Ὅταν λέμε πεθαίνει, δέν ἐννοοῦμε βεβαίως ὅτι θά πάψει νά ὑπάρχει· πεθαίνει μέ τόν λεγόμενο *θερμικό θάνατο*.

Ἡ θεωρία τοῦ θερμικοῦ θανάτου μᾶς λέει τά ἑξῆς. Ὅπως θά ξέρετε ἀπό τό σχολεῖο σας, σύμφωνα μέ τό δεύτερο θερμοδυναμικό ἀξίωμα, ὅταν μιά μορφή ἐνεργείας μετατρέπεται σέ μιά ἄλλη, τότε ὑποβαθμίζεται ποιοτικά. Δέν χάνεται ποτέ ἡ ἐνέργεια· μόνο πέφτει ἡ ποιότητά της. Στό σύμπαν δέν ἔχουμε ποτέ ἀπώλεια ἐνεργείας. Καί ὅπως ὑπάρχει ἡ ἀρχή τῆς διατηρήσεως

9. Ἡ ἀκριβής ἡλικία τοῦ ἡλίου δέν εἶναι δυνατόν ποτέ νά προσδιοριστεῖ μέ ἀκρίβεια. Ὅμως, σύμφωνα μέ νεότερες μετρήσεις, ὁ ἥλιος ἔχει ἡλικία πέντε δισεκατομμυρίων ἐτῶν, καί ἐκτιμᾶται νά ἀκτινοβολεῖ ἐνέργεια γιά ἄλλα τόσα καί παραπάνω χρόνια.

τῆς ὕλης, ἡ ἀρχή τοῦ Λαβουαζιέ, πού ἐπίσης θά ξέρετε, ἔτσι ὑπάρχει καί ἡ ἀρχή τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας, τό πρῶτο θερμοδυναμικό ἀξίωμα, σύμφωνα μέ τό ὅποιο ἡ ἐνέργεια ποτέ δέν χάνεται. Τίποτα δέν χάνεται!

Ἀλλά τότε, θά μοῦ πεῖτε, πῶς πεθαίνουν τά πράγματα; Ἄ, πεθαίνουν ὡς ἐξῆς· προσέξτε ἐδῶ νά δεῖτε.

Ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπό τόν ἥλιο δεχόμενη τήν ἀκτινοβολία του, ὅπως καί οἱ ἄλλοι πλανῆτες. Αὕτη κάνει ὅλα στή γῆ νά κινοῦνται. Ἄν ὁ ἥλιος δέν θά ἔχει πιά ἐνέργεια, γιατί θά ἐξαντληθεῖ, τίποτα στή γῆ δέν θά κινεῖται. Αὕτη ἡ ἐκροή ἐνεργείας μπορεῖ νά συνεχιστεῖ γιά μερικά δισεκατομμύρια χρόνια ἀκόμα, ἀλλά σίγουρα δέν εἶναι ἀνεξάντλητη. Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ ὅλα τά ἄλλα ἄστρα στό σύμπαν.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ σύμπαντος, πού εἶναι μέ τή μορφή τοῦ φωτός, δέν χάνεται, ἀλλά πέφτει ποιοτικά στήν θερμότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πιό χαμηλή ποιότητα ἐνεργείας. Ἔτσι, κάθε σημεῖο τοῦ σύμπαντος θά βρίσκεται στό ἴδιο ἐπίπεδο ἐνεργείας. Ἀφοῦ λοιπόν δέν θά ἔχουμε διαφορά δυναμικοῦ, τότε θά ἔχουμε ἀκίνησία, ἄρα θάνατο.¹⁰

Ἕνα παράδειγμα. Ἡ θάλασσα θά εἶχε τρομακτικά μεγάλη ἐνέργεια, ἐάν βρισκόταν σέ κάποιο ὕψος. Ὅμως, ἐκεῖ πού βρίσκεται τώρα, δέν μπορεῖ νά ἔχει ἐνέργεια, ἐπειδή βρίσκεται στό κατώτατο ἐπίπεδο. Ἄν

10. Κάποτε ὅλα τά ἄστρα θά ἐξαντλήσουν τά ἐνεργειακά τους ἀποθέματα καί θά ἀρχίσουν νά ψύχονται, ὥσπου νά ἀποκτήσουν τή θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος. Ὅταν θά συμβεῖ αὐτό, ἡ θερμότητα στό σύμπαν θά ἔχει κατανεμηθεῖ ὁμοιόμορφα παντοῦ.

είχαμε έναν τρόπο νά τήν ανεβάσουμε στον Όλυμπο καί νά έπεφτε μέσα από έναν μεγάλο άγωγό, γιά φανταστεíte τί μηχανήματα θά μᾶς κινούσε, τί ήλεκτρισμό θά μᾶς παρήγαγε!... Άλλά, γιά νά ανεβάσουμε τή θάλασσα πάνω στον Όλυμπο, θά έπρεπε νά ξοδέψουμε περισσότερη ένέργεια από αὐτή πού θά μᾶς έδινε. Δέν μᾶς συμφέρει λοιπόν νά τήν ανεβάσουμε.

Προσέξτε. Ἡ θάλασσα βρίσκεται σέ ένα επίπεδο, τό πιό χαμηλό. Ἄν εἰμεῖς τῆς δώσουμε ενέργεια, ανεβάζοντάς την πιό ψηλά, πόση ενέργεια θά πάρουμε ἀπ' αὐτή; Θά πάρουμε λιγότερη ἀπ' αὐτή πού θά τῆς δώσουμε. Ἄρα δέν ἀξίζει ὁ κόπος. Θά εἶχε μεγάλη ἀξία ἡ θάλασσα, εάν ἦταν σέ ένα ψηλότερο επίπεδο. Ἀπό τή στιγμή πού βρίσκεται σ' αὐτό τό επίπεδο πού εἶναι, δέν μπορούμε νά τήν ἐκμεταλλευτοῦμε ενεργειακά. Ἡ θάλασσα λοιπόν μένει ἐκεῖ, ἀκίνητη, καί δέν μπορεί νά ανεβεῖ οὔτε ένα μέτρο πάνω στή στεριά.¹¹

Τό ἴδιο θά συμβεῖ καί στό σύμπαν· ὅλη ἡ ενέργεια του θά πέσει στό ἴδιο επίπεδο. Ὅλες οἱ μορφές ενεργείας, μετά ἀπό ἀλλεπάλληλες μετατροπές, θά βρεθοῦν στό κατώτατο επίπεδο, αὐτό τῆς θερμοτήτος. Δέν θά ὑπάρχει διαφορά δυναμικοῦ, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν παράγεται ἔργο, νά μήν ὑπάρχει καμμία κίνηση. Δηλαδή... θάνατος, ὁ θερμικός θάνατος.

Ἄλλά θάνατος δέν σημαίνει ἐξαφάνιση, οὔτε ἐκμηδένιση· σημαίνει ἀκίνησία· ὅπως κι ένας ἄνθρωπος

11. Σύμφωνα μέ τό δεύτερο θερμοδυναμικό ἀξίωμα, σέ κάθε μετατροπή ενεργείας, ἀπό μιᾶ ἀνώτερης ποιότητος σέ μιᾶ ἄλλη, κατώτερης, ἀναπόφευκτα ἔχουμε ἀπώλεια ενεργείας, ἡ ὁποία εἶναι μή ἐκμεταλλεύσιμη καί συνήθως χάνεται στό περιβάλλον.

πεθαμένος, ὁ ὅποῖος εἶναι πεθαμένος γιατί δέν ἔχει κίνηση, δέν ἔχει ζωή. Κατά τά ἄλλα, ἡ ποσότητα τῆς ὕλης του παραμένει σταθερή. Θέλετε ἀπόδειξη; Ἐάν τόν κλείσουμε ἐρμητικά μέσα σέ μία γυάλα, νά μή φύγει τίποτα ἀπ' ὅ,τι θά διαλυθεῖ, καί ζυγίζουμε κάθε χρόνο αὐτό πού ἔχουμε μέσα στή γυάλα, θά δοῦμε ὅτι δέν θά χαθεῖ τίποτα. Καί ὅμως ἔχουμε θάνατο.

Ἔτσι λοιπόν ἡ ἐπιστήμη μᾶς λέει ὅτι στό σύμπαν θά ἔχουμε τόν *θερμικό θάνατο*, πού ἐπέρχεται μέ βᾶση τόν νόμο τῆς *ἐντροπίας*, ὅπως λέγεται στή Φυσική.¹²

Αὐτά ἀπό τήν πλευρά τῆς Φυσικῆς.

Ἄ, ὥστε λοιπόν καλᾶ εἶπε ὁ Μουσεῆς, θεοπνεύστως, ὅτι τό σύμπαν εἶχε ἀρχή. Ἄν θέλετε ἀκόμα, μήν πᾶτε στούς παλιούς φιλοσόφους· πηγαίnete στά ὕλιστικά συστήματα, τίς ὕλιστικές θεωρίες τῆς ἐποχῆς μας. Ἀκοῦστε τί εἶπα! Ἀνοιξτε, γιά παραδειγμα, τό *Μικρό Φιλοσοφικό Λεξικό* τοῦ Rozental Mark καί πηγαίnete στό λῆμμα *ὕλη*. Ξέρετε τί θά δεῖτε ἐκεῖ πέρα; ὅτι ἡ ὕλη εἶναι αἰώνια!... Ἀφέλεια!... Καί ὅμως μ' αὐτά ποτίζουν τούς ἀνθρώπους σήμερα στήν ἐποχή μας, μέ τά ὕλιστικά αὐτά συστήματα. Αἰώνια ἡ ὕλη;... Ὁχι, παιδιά, ἡ ὕλη δέν εἶναι αἰώνια.

Ἀλλά ἔχουμε καί τήν ἀποκαλυπτική πλευρά τοῦ θέματος, τοῦ τέλους τῆς δημιουργίας.

Ὅπως μᾶς λέει ἡ ἐπιστήμη, τό τέλος τῆς δημιουργίας δέν ἰσοδυναμεῖ μέ τήν ἐξαφάνισή της, ἀλλά μέ τήν ἀκίνησίᾳ της. Μάλιστα. Μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ Θεός καί

12. Σέ ἓνα κλειστό θερμοδυναμικό σύστημα, ὅπως τό σύμπαν, τό μέτρο τῆς θερμικῆς ἐνέργειας πού δέν μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ γιά νά παραχθεῖ ἔργο καλεῖται *ἐντροπία* τοῦ συστήματος.

μᾶς λέει ὅτι, πράγματι, τό τέλος δέν εἶναι ἡ ἐξαφάνιση τοῦ κόσμου, ἀφοῦ ὅ,τι δημιουργεῖ ὁ Θεός δέν γυρίζει στό μηδέν –ὅπως θά δοῦμε λίγο πιά κάτω, πού ὁ Θεός ἔκανε τόν κόσμο ἀπό τό μηδέν. Ἀλλά τότε, ἄν δέν εἶναι ἡ ἐξαφάνισή του, τί εἶναι; Εἶναι ἡ ἀλλαγή του, ἡ μεταλλαγή του σ' ἓναν ἰδιότυπο χωροχρόνο. Κι αὐτός ὁ ἰδιότυπος χωροχρόνος, μετά τόν θάνατο τοῦ σύμπαντος –ὁ ὁποῖος δέν συμπίπτει μέ τόν φυσικό θάνατό του, σημειώστε το αὐτό, ἀλλά μέ τή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ– αὐτός ὁ ἰδιότυπος χωροχρόνος δέν εἶναι ἄλλος παρά ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἀκοῦστε πῶς τό λέει ἓνας ψαλμός: «Κατ' ἀρχάς σύ, Κύριε, τήν γῆν ἐθεμελίωσας, καί ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καί πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται καί ὥσει περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς, καί ἀλλαγῇσονται»¹³.

Δηλαδή: Στήν ἀρχή τῆς δημιουργίας, ἐσύ Κύριε, στερέωσες τή γῆ πολύ καλά, καί οἱ οὐρανοί εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν Σου. Αὐτοί θά καταστραφοῦν· Σὺ ὅμως παραμένεις ἀμετάβλητος καί ἀναλλοίωτος. Ὁλόκληρη ἡ δημιουργία, ὅλοι οἱ οὐρανοί καί ἡ γῆ, σάν παλιό ἱμάτιο θά παλιώσουν, δέν θά χαθοῦν ὅμως, καί Σὺ, σάν καλὸς ράφτης, θά τοὺς γυρίσεις μέσα-ἔξω καί θά τοὺς κάνεις καινούργιους.

Ξέρετε, παλιότερα, πού ἦταν ἀκριβὰ τά ροῦχα, γυρίζαμε τό μέσα ἔξω. Ρωτῆστε τή μητέρα σας νά σᾶς πεῖ· τά κοστούμια, τά φουστάνια, γενικά τά φορέματα, τά γυρίζαμε μέσα-ἔξω καί τά κάναμε πάλι καινούργια. Αὐτό θά κάνει κι ὁ Θεός. Ἡ εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπό

13. Ψαλμ. 101, 26-28. Βλ. Ἐβρ. 1, 10-12.

ἐκεῖ, ἀπό τόν ράφτη· θά γυρίσει ὁ Θεός μέσα-ἔξω τή δημιουργία. Τό εἶναι αὐτό τό μέσα-ἔξω, εἶναι θέμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ δημιουργία θά γίνει καινούργια!

Καί λέει ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθον, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι». Δηλαδή: Εἶδα καινούργιο οὐρανὸ καὶ γῆ καινούργια, γιατί ὁ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἔφυγαν, καὶ ἡ θάλασσα δέν ὑπάρχει πλέον. Ἄρα θά ἔχει ἄλλη μορφή τό σύμπαν. Δέν θά εἶναι ἡ σφαιρική μορφή, δέν θά εἶναι ἡ θάλασσα –παίρνει τή θάλασσα σάν χαρτακι-στοιχείο τοῦ παρόντος κόσμου– τό σύμπαν δέν θά εἶναι ὅπως τό ξέρουμε. «Καὶ εἶπεν ὁ καθηήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ· ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα»¹⁴. Καί εἶπε ὁ Χριστός: νά, ὅλα τά κάνω καινούργια!

Ὡστε λοιπόν, παιδιά, βλέπουμε ὅτι ὁ Θεός θεμελιώνει τόν χρόνο, θεμελιώνει καὶ τόν χῶρο, ἀλλά ὁ ἱδιος μένει ἔξω ἀπ' αὐτά. Ὅσο γιά τό πῶς ὁ Θεός μένει ἔξω ἀπό τόν χῶρο καὶ τόν χρόνο καὶ δέν ταυτίζεται μέ αὐτά γιατί εἶναι δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, δηλαδή τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, αὐτό, πρῶτα ὁ Θεός, θά τό δοῦμε τήν ἐρχόμενη Κυριακή.

Κυριακή, 24 Ὀκτωβρίου 1982

14. Ἀποκ. 21, 1· 5.